

СУЧАСНІ ПЕРСПЕКТИВИ ТА ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ НА ПРИКЛАДІ ДЕРЖАВНИХ ПРОГРАМ 2021 РОКУ

В Україні існує ряд проблем, що перешкоджає розвитку підприємництва. По-перше, недосконала податкова система. Значна частина доходу підприємства вилучається та перераховується на користь державних структур, що призводить до переходу багатьох суб'єктів малого та середнього бізнесу у тіньовий сектор економіки. Високі податки є непідйомними на початкових етапах ведення бізнесу. По-друге, судова система не забезпечує належного захисту прав власності та є однією з основних перешкод для залучення іноземних інвестицій. По-третє, освіта не відповідає потребам бізнесу. Навчальна система побудована на зубрінні теорії, а не на розвитку мислення, маст-хев навичок 21 століття та практичному застосуванні теоретичних знань. По-четверте, за даними індексу глобальної конкурентоспроможності, корупція є суттєвим фактором, що гальмує розвиток бізнесу в Україні. По-п'яте, неконкурентоспроможність вітчизняної продукції на світовому ринку через низький рівень інноваційності і переважанню екстенсивного розвитку. По-шосте, Україна відстає від конкурентів за легкістю ведення бізнесу. Україна зайняла 64-сходинку в рейтингу інвестиційної привабливості Doing business-2020, податковий облік забирає у вітчизняних підприємців майже 328 годин щороку – це вдвічі більше, ніж у розвинених країнах.

Роль інноваційного бізнесу в розвитку підприємництва. Інноваційний бізнес в Європі, США та Канаді вважається ключовим для добробуту країни та її економічного розвитку. Успішний інноваційний бізнес – це завжди підвищення конкурентоспроможності компаній на світовому ринку, створення нових робочих місць, унікальних продуктів із використанням новітніх технологій та постійне поповнення державного бюджету шляхом сплачених податків. Тому в цих країнах, уряди, розуміючи всю важливість підтримки високотехнологічних компаній, створюють безліч можливостей як для інноваційних стартапів, так для розвитку галузі в цілому.

Умови, створені Дія Сіті, для розвитку ІТ-сектору. Дія Сіті - державна ініціатива, спрямована на розвиток інноваційного бізнесу (ІТ-індустрія) в Україні. Це віртуальна вільна економічна зона зі спеціальним податковим, фінансовим і правовим режимом. Податки зменшуються у 5 разів. Працювати в Дія Сіті зможуть як українські, так і іноземні компанії, стартапи, інвестори – на однакових умовах. Резидентами Дія Сіті можуть бути як українці, так і іноземці. Вони працюватимуть не в рамках чинного в Україні законодавства, а за спеціальними правилами, захист

інтересів відбуватиметься з використанням елементів англійського права. В Дія Сіті компанії будуть захищені від перевірок і необґрунтованих розслідувань завдяки особливій процедурі процесуальних дій. На проведення будь-яких слідчих дій у резидентів Дія Сіті для правоохоронців розробили підвищений санкційний механізм. З моменту вступу 1 ІТ-компанії в резиденти і протягом 25 років Дія Сіті зобов'язується, що умови резидентства не можуть бути погіршені.

Перспективи впровадження програми Дія Сіті. Комфортні умови роботи в рамках резидентства Дія Сіті створить багато переваг. 1) Співробітники отримають офіційне працевлаштування, а відповідно – більше прав і гарантій. Люди зможуть отримувати високі зарплати, "працюючи в білу". Це дозволить ІТ-галузі вийти з тіні, що збільшить надходження до державного бюджету та допоможе залучити міжнародних інвесторів. 2) Іноземні компанії зможуть відкривати в Україні свої центри розробки, не побоюючись корупційних ризиків. В Україні стане більше валютного капіталу, він залишиться працювати на країну. 3) Завдяки введенню податку на виведений капітал замість податку на прибуток, стане простіше залучати інвестиції в стартапи, бізнеси зможуть швидше рости, даючи нові робочі місця і генеруючи валютний виторг. 4) Дія Сіті стимулюватиме ріст стартап екосистеми України та створить умови для залучення венчурних фондів. 5) Зменшення оподаткування – це здешевлення послуг ІТ-спеціалістів та зростання привабливості замовлення послуг українських підрядників для іноземних компаній. 6) Створення умов для входу на український ринок таких іноземних компаній як Амазон, оскільки зараз основними перешкодами є високі податки та несправедлива судова система. За підрахунками Мінцифри, в результаті запуску Дія Сіті обсяг ринку ІТ в Україні зросте з \$6+ мільярдів, до \$12 мільярдів на рік. До 2025 року кількість робочих місць в галузі збільшиться до 450 000. Це позитивно вплине на економіку, а також на розвиток суміжних індустрій. Надалі заплановано, щоб до Дія Сіті долучилась вся креативна економіка та фрілансери. У випадку виконання оптимістичних прогнозів, така модель економіки може лягти в основу економічної трансформації всієї країни.

Зона вільної торгівлі з Туреччиною. Перспективи та загрози. Україна та Туреччина підписали угоду про зону вільної торгівлі між країнами. Ключовим у домовленості є встановлення Туреччиною 0% мита на 10 337 товарів (95% від загальної кількості), які експортує Україна. Водночас ще на 1 348 товарів діятимуть тарифні квоти або зменшені мита. Окрім цього, вироблений Україною з турецької сировини товар тепер вважатиметься українським і зможе безмитно потрапити на ринки усіх європейських країн. За попередніми прогнозами уряду, угода щорічно даватиме +2,2% до ВВП і +2,6% до доходів домогосподарств, а також будуть створені нові робочі місця.

Проте однією з загроз є неконкурентоспроможність деякої частини української продукції. Є побоювання, що турецький імпорт витіснить та знищить

цілі галузі української промисловості. Згідно з дослідженням, підготовленим на замовлення ФРУ Центром розвитку ринкової економіки, суттєвий позитивний ефект від ЗВТ з Туреччиною можливий лише у випадку, якщо угода призведе до масштабних турецьких інвестицій в українську економіку – близько \$10 млрд. Інакше ефект може бути або мінімально позитивний (у разі збереження Україною частини мит), або негативний – до падіння ВВП на 1,5% у разі повного скасування Києвом всіх мит. У зоні ризику можуть опинитися українські виробники меблів і легкої промисловості, овочівництво, оскільки ці ринки дуже сильні в Туреччині. Проте цей ризик може реалізуватись, а може й ні. Наприклад, в Україні досить сильні креативні галузі, зокрема, мода, для якої угода може створити кращу базу якісних тканин. Також сторони домовились про включення до угоди додаткового механізму, який дозволяє застосовувати захисні мита у разі різкого зростання турецького імпорту через дію вільної торгівлі - однак не вище рівня імпортного мита, що застосовувалось до вступу в силу угоди про ЗВТ. Цей механізм може стати захистом і від зростання імпорту внаслідок девальвації ліри. Також у Туреччині діє програма заохочення інвестицій для різних галузей. Серед пільг, що отримують турецькі виробники – звільнення від ПДВ, від сплати ввізних мит на обладнання, внесків на соціальне страхування, корпоративного податку. У країні працюють вільні економічні зони (технопарки, індустріальні парки), де компанії мають різні заохочення – від податкових до знижених цін на комунальні послуги. А ЗВТ дає нам можливість наростити наш експорт завдяки механізмам Пан-Євро-Мед в європейські країни, для національного виробника відкривається багато можливостей для входу на різні ринки. Проте, щоб національний виробник витримав конкуренцію держава у свою чергу має допомагати виробнику змінювати екстенсивну модель розвитку на інтенсивну за допомогою впровадження інновацій. Робити у свою чергу вона це може через субсидії, зниження податкових та процентних ставок, залученню кваліфікованих кадрів з за кордону.

100 тисяч від держави на бізнес. З 1 січня 2022 року безробітний малозабезпечений громадянин може отримати від держави майже 100 тис грн для започаткування власного бізнесу. Загалом у поточному році на цю програму планується витратити 100 млн грн. Це безвідсотковий кредит на купівлю обладнання та матеріалів, який у рамках проєкту "Рука допомоги" можна отримати на три роки. Ця сума позики зменшується на розмір сплачених за три роки податків та соціальних внесків. Тож до завершення терміну користування коштами їх отримувачі повинні будуть повернути лише кілька тисяч гривень. Якщо підприємець візьме на роботу двох безробітних за направленням служби зайнятості, то кредит можна не повертати зовсім. Майбутньому учаснику програми потрібно скласти бізнес-план і захистити його перед комісією в місцевій службі зайнятості.

Щоб довести ефективність цієї програми, у 2016 році Міністерство соціальної політики за підтримки Світового банку запустило пілотний проєкт "Рука

допомоги". У програмі взяли участь понад 230 людей, більшість з яких уже стали підприємцями. Припинили підприємницьку діяльність менше 10% учасників. Це вражаюча цифра, адже, за статистикою, близько половини підприємств малого бізнесу припиняють діяльність після першого року роботи. Підприємці сплатили 12 млн грн у вигляді податків – понад 80% від виданої суми позик. При цьому підприємці влаштували на роботу близько 160 осіб. Метою пілотного проекту було прагнення переконатися, чи працюватиме цей механізм в Україні. Таким чином повторний запуск проекту має всі шанси бути успішними.

Висновок. За останній рік державні структури України підготували декілька масштабних проектів. Віртуальна економічна зона Дія Сіті заохочує ІТ-сектор вигідно для себе покинути тіньовий сектор економіки та збільшити надходження до державного бюджету, а також таким чином сприяти зростанню привабливості України як місця для іноземних інвестицій. Модернізована система оподаткування та особлива правова система нівелюють найбільші побоювання іноземних компаній щодо відкриття в Україні та співпраці з українськими підрядниками. Дія Сіті сприятиме залученню іноземних інвестицій, збільшенню робочих місць та зростанню національної економіки. У разі досягнення оптимістичних прогнозів подібна система може лягти в основу трансформування інших секторів економіки. Зона вільної торгівлі України з Туреччиною надає велику кількість можливостей для виробників української продукції. Проте, аби національний виробник витримав конкуренцію з міжнародними виробниками Україні потрібно створювати пільгові умови для підприємств, залучати інвестиції та впроваджувати технології для заміни екстенсивного розвитку на інтенсивний. Ставка банківського кредиту у 2021 році становила приблизно 30%, що є невідомою сумою для багатьох людей, програма «100 тисяч гривень від держави на бізнес» у свою чергу надає можливість розкрити свій потенціал малозабезпеченим людям та створити нові робочі місця. Оскільки пілотний проект довів свою життєздатність та продемонстрував позитивні результати, то нинішня програма може бути цілком успішною та за декілька років не лише повернути, а й примножити витрачені державою гроші.

Використані джерела:

1. Сайт Дія Бізнес. URL: <https://business.diia.gov.ua/cases/tehnologii/dla-cogo-mincifri-stvorue-diia-city-ta-ak-vona-rozvivatime-it-biznes-v-ukraini>
2. Ліга Бізнес. URL: <https://biz.liga.net/ua/all/prodovolstvie/article/chto-dast-soglashenie-ovobodnoy-torgovle-s-turtsiey-i-pochemu-ne-ves-biznes-emu-rad>
3. Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/02/7/682129/>
4. Державний сайт «Дія Сіті». URL: <https://city.diia.gov.ua>
5. Європейська правда. URL: <https://www.euointegration.com.ua/articles/2022/02/2/7133412/>
6. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/ugoda-pro-vilnu-torgivlyu-z-turechchinoyu-vidkrivaye-novi-mozhливosti-dlya-ukrayinskogo-biznesu>
7. Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/01/28/681859/>